УДК 811.111:629.7

С. М. Муравська,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету)
smuravskaja@rambler.ru

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ЛЕКСИКИ В АНГЛІЙСЬКОМУ АВІАЦІЙНОМУ РАДІОТЕЛЕФОННОМУ ДИСКУРСІ

Дана стаття присвячена дослідженню специфіки вживання лексики в англійському авіаційному радіотелефонному дискурсі. В процесі дослідження було виділено такі особливості: використання слів кодового алфавіту; специфічне читання цифр; обмеження явищ синонімії та антонімії; вживання лексичних одиниць у прямому значенні; відсутність полісемії; використання великої кількості власних назв та абревіатур; використання кодових позначень окремих понять; вживання спеціальних фраз для позначення певних ситуацій та наголошення на важливості певних повідомлень. Всі наведені положення підтверджуються відповідними прикладами.

Ключові слова: *англійський авіаційний радіотелефонний дискурс, вживання лексики, слово, кодовий алфавіт.*

Постановка проблеми. Розвиток науки, техніки, комп'ютерних технологій сприяє підвищеній мобільності суспільства. Авіація – це одна зі сфер людської діяльності, яка надзвичайно швидко розвивається. Виникає негайна потреба у підтриманні зв'язків України з іншими державами на різних рівнях: економічному, освітньому, культурному тощо.

З метою підвищення безпеки польотів активізується увага до професійного спілкування між пілотом та авіадиспетчером. Метою професійного спілкування є ясність, точність та правильність. Указаним цілям підпорядковані й складові професійного спілкування. Якісними характеристиками професійного спілкування, спрямованими на краще взаєморозуміння, є специфічність, точність і прямота. Головне у радіообміні – помірний об'єм інформації, чітка пауза між словами та фразами.

Англійський авіаційний радіотелефонний дискурс становить особливий інтерес для мовознавців, оскільки представляє особливу нішу в англійській мові, яка має свої фонетичні, лексичні та граматичні особливості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Що стосується вивчення різнорівневих мовних одиниць авіаційної комунікації, то в лінгвістиці відомими є наукові праці з цієї теми Г. Єнчевої, Т. Мальковської, А. Романченко, Л. Ткачової, присвячені семантиці лексичних компонентів авіаційної терміносистеми. Деякі дослідники докладно вивчали структуру авіаційної англійської мови (Г. Емері, Дж. Мелл, М. Міцутомі, К. О'Брайен). Мовні особливості були представлені у дослідженнях А. Кириченко. Проте, дослідження лексики англійського авіаційного радіотелефонного дискурсу не знайшли вичерпного відображення в науковій та навчально-методичній літературі.

Мета даної статті полягає в тому, аби розкрити особливості вживання лексики в англійському авіаційному радіотелефонному дискурсі.

Виклад основного матеріалу. Перед тим, як розпочати дослідження особливостей вживання лексики у фразеології радіообміну, необхідно дати визначення терміну "англійський авіаційний радіотелефонний дискурс". На думку, А. Кириченко, це мовлення авіаційних спеціалістів, мета якого полягає у вербальному обміні засобами англійської мови професійною інформацією під час польоту за допомогою радіотелефонного зв'язку [1: 63].

Підмову радіообміну Т. Мальковська розглядає як сукупність фонетичних, граматичних і лексичних одиниць мови, що вживаються в діалогах між учасниками повітряного руху (авіаційного диспетчера й пілота) під час виконання польоту [2: 23].

Мова радіообміну порівняно із загальновживаною мовою має незначні відмінності у вимові й інтонації, серйозні відмінності у граматичних структурах, певний тип мовлення. ІКАО висуває до мови радіообміну дві вимоги: стислість і однозначність. Як функціональний стиль мова радіообміну характеризується жорстокою структурованістю, насиченістю числівниками, термінологією та псевдотехнічною лексикою. Це в основному усне, діалогічне мовлення [ICAO 2001] [3].

Забезпечення ефективності міжнародної радіотелефонної комунікації, де англійська відіграє роль мови-посередника, відбувається завдяки таким основним характеристикам ААРД [1: 63-64; 4: 7; 5: 46; 6: 13; 7: 8]:

1) *лаконічність* (concision), яка передбачає стисле вираження певного змісту за допомогою мінімальної кількості мовних засобів, що посилює змістовність висловлювань;

2) *чіткість* (clarity), або чітке розмежування схожих мовних засобів, що унеможливлює їхню плутанину;

3) *однозначність* (non-ambiguity), тобто використання мовних засобів з одним значенням, що не дає змоги хибно інтерпретувати висловлювання.

© Муравська С. М., 2014

Досліджуючи особливості вживання лексики у фразеології радіообміну, звернемося до визначень поняття "слово". Більшість же мовознавців уважають, що слово − найконкретніша мовна одиниця, основна і базисна. Мова – це, передусім, мова слів, а не форм чи звуків. Тому-то спроби дати дефініцію слова не припиняються. Наведемо деякі з визначень: "Слово − найважливіша одиниця мови, яка позначає явища дійсності та психічного життя людини і звичайно однаково розуміється колективом людей, які розмовляють однією мовою й історично пов'язані між собою" (Р. О. Будагов);

"Слово − граничний складник речення, здатний безпосередньо співвідноситися з предметом думки" (О. С. Ахматова);

"Слово − найменша смислова одиниця мови, вільно відтворювана в мовленні для побудови висловлювань" (Б. М. Головін);

"Слово − мінімальна структурно-семантична одиниця мови, яка виражає своїм звуковим складом поняття про предмети, процеси, явища дійсності, їхні ознаки чи відношення між ними, вільно відтворюється в мовленні і служить для побудови висловлювань" (Д. І. Ганич, І. С. Олійник);

"Слово − оформлена за нормами даної мови, неподільна на менші подібні єдності мовна одиниця, що складається із звука чи комплексу звуків і називає певні предмети, процеси і явища об'єктивної дійсності та їх ознаки або тільки вказує на них чи на відношення між ними, або виражає емоційно-вольові прояви" (Є. В. Кротевич, Н. С. Родзевич).

1. Досліджуючи лексичні особливості англійського авіаційного радіотелефонного дискурсу, необхідно зазначити, що алфавіт є ключовим елементом будь-якої мови. За кожною літерою алфавіту фразеології радіообміну зашифроване певне слово. Алфавіт радіообміну наводимо у нижче поданій таблиці:

Letter	**Word**	**Pronunciation**
1	2	3
A	Alpha	[7XlfE]
B	Bravo	[7brA:7vEu]
C	Charlie	[7tSA:li]
D	Delta	[7deltE]
E	Echo	[7ekEu]
F	Foxtrot	[7fOkstrOt]
G	Golf	[gOlf]
H	Hotel	[hEu7tel]
I	India	[7indjE]
J	Juliet	[7d3u:lijEt]
1	2	3
K	Kilo	[7ki:lEu]
L	Lima	[7lI:mE]
M	Mike	[7maik]
N	November	[nou7vembE]
O	Oscar	[7OskE]
P	Papa	[pE7pA:]
Q	Quebec	[kE7bek]
R	Romeo	[7roumiEu]
S	Sierra	[si7erE]
T	Tango	[7tXNgEu]
U	Uniform	[7ju:nifO:m]
V	Victor	[7viktE]
W	Whiskey	[7wiski]
X	X-ray	[7eks7rei]
Y	Yankee	[7jXNki]
Z	Zulu	[7zu:lu]

Даний алфавіт використовується у фразеології радіообміну для передачі власних назв, позивних повітряних суден та слів, у написанні яких є сумніви. Букви також широко застосовують для позначення важливих понять – маяків, рубіжних доріжок тощо, – їхнє передавання за допомогою слів кодового алфавіту забезпечує чіткість радіообміну, усуваючи можливість хибного сприйняття буквених позначень за умов шуму та значного робочого навантаження [8: 20]. Наприклад, *Request start-up, information K (Kilo)* (дозвольте запуск двигуна, інформація кілоу); *BAW (Bravo, Alpha, Whiskey) 407, request taxi* (BAW 407, дозвольте руління);

2. Специфічне читання цифр: *Flight level 120* (one two zero) – ешелон польоту 120; *Magnetic bearing 180* (one eight zero) – магнітний пеленг 180; *Wind direction 225* (two two five) – напрям вітру 225; *Altitude*

12000 (one two thousand) – абсолютна висота 12000; *Visibility 700* (seven hundred) – видимість 700; *Cloud base 2200* (two thousand two hundred) – межа хмарності 2200.

3. Обмеження синонімії [5: 46]. Одне поняття потрібно позначати однією лексичною одиницею [9]. Наприклад, із двох синонімічних виразів *Leaving flight level* та *Out of flight level*, що означають "Покидаю ешелон польоту", лише перший рекомендовано вживати під час міжнародного телефонного спілкування [8]. Наприклад, дієслово *commence* означає "починати". Синонімами є *begin, start.* Проте, у фразеології у складі виразів рекомендовано вживати саме дієслово *commence: Report commencing procedure turn* (Повідомте про початок стандартного розвороту). Інші приклади: *Report flight level, Will advise later for right turn* (Повідомте ешелон польоту, Повідомлю пізніше щодо правого розвороту); *Decompression / depressurization* (Розгерметизація).

4. Явище антонімії є теж обмеженим: *climb* (набирати висоту), *descend* (знижуватися); *inbound* (лінія шляху наближення), *outbound* (лінія шляху віддалення); *maintain flight level 150* (витримуйте ешелон польоту 150), *leave flight level 150* (залишайте ешелон польоту 150); *expedite taxi* (прискорте руління), *taxi slower* (руліть повільніше); *ILS serviceable / unserviceable* (ІЛС працює / не працює). У посібнику С. Лєбєдєва знаходимо такий приклад антонімії: *on long final* (на довгій прямій); *on short final* (на короткій прямій) [10: 446].

5. Лексика у фразеології радіообміну вживається у прямому значенні. Для неї не характерна метафоричність або переносне значення. Наприклад, вислів *take-off* означає *to leave the ground and begin to fly*. Це пряме значення виразу. Проте, цей вислів має ще й таке значення, яке ніколи не вживається у фразеології радіообміну: *to become successful or popular very quickly or suddenly (of an idea or a product).* Наприклад, метафоричне словосполучення *full house*, яке означає, що всі місця в салоні зайняті [10: 671], або жаргонний вираз *Charlie Bravo* для позначення купчасто-дощової хмарності [10: 671], можуть становити труднощі для мовців, що користуються англійською мовою як lingua franca. Під час міжнародної комунікації ці словосполучення необхідно замінити на нейтральні "All seats are occupied" та "Cumulonimbus" [1: 64].

6. Відсутність полісемії. Одна лексична одиниця повинна мати одне значення [9]. Наприклад, під час процедури заходу на друге коло вираз *takeoff power*, що означає злітну потужність, може бути хибно інтерпретований як "зменшити потужність" (*take off power*). Для уникнення двозначності цей термін рекомендовано замінити на *go-around power* (потужність для заходу на друге коло) [7: 8].

Як показує дослідження, для позначення певної ситуації вживається конкретна лексична одиниця. Недотримання цього правила може призвести до фатальних наслідків. Так, в аеропорту Cove Neck (Нью-Йорк) 25 січня 1990 р. однією із причин авіаційної події було використання фрази *"running out of fuel"*, що в розмовній англійській мові означає "закінчується паливо" замість авіаційного технічного терміну "emergency" ("екстремальна ситуація"). Як результат, це не дало можливості зрозуміти диспетчеру ступені терміновості прийняття мір [11: 2].

Як вважає сучасний дослідник фразеології радіообміну А. Кириченко, одним із засобів забезпечення однозначності лексичних одиниць англійського авіаційного радіотелефонного дискурсу є чітка диференціація їхніх значень. Зокрема, для уникнення багатозначності поняття "чекати" можна позначати словами expect, hold, stand by, кожне з яких має специфічне значення: *expect* – очікувати на подію, *hold* – чекати на місці, *stand by* – чекати на частоті [1: 64].

7. Використання великої кількості власних назв, точок на маршруті, позивних повітряних суден: *Lufthansa 342, KLM 301, LOT 851* (позивні суден); *INGUR, KEBIR, WICKEN* (точки на маршруті); *Melbourne, Malta* (власні назви).

8. Вживання спеціальних фраз, аби привернути увагу до важливості повідомлення: *Cancel take-off,* ***I say again****, cancel take-off* (відміняю виліт, я повторюю знову, відміните виліт); *Contact Control 121.7,* ***correction*** *121.8* (працюйте з Контролем на частоті 121.7, поправка 121.8); *That is correct* (зрозуміли вірно).

9. Використання спеціальних слів і словосполучень для позначення окремих ситуацій. Зокрема, *Roger* означає, що адресат прийняв повідомлення, *Pan* уживають для ситуації на борту, що потребує термінових дій, *Mayday* використовують при виникненні ситуації, яку кваліфікують як лихо [8: 92]. Наприклад, *Mayday, Mayday, Mayday, Simferopol Control. Air France 710. Decompression. Passing FL 250. Emergency descent to FL 100, heading 310* (лихо, лихо, лихо, Сімферополь Контроль. Ер Франс 710. Розгерметизація. Проходжу ешелон польоту 250. Аварійне зниження до ешелону польоту 100, курс 310).

10. Застосування абревіатур [12: 166], серед яких можна виокремити такі типи: 1) ініціальні звукові (*PAPI* – precision approach path indicator, *VASIS* – visual approach slope indicator system); 2) ініціальні літерні (*VFR* – Visual Flight Rules; *VMC* – Visual Meteorological Conditions; *EAT* – Expected Approach Time); 3) складові (*Wilco* – will comply, *nosig* – no significant changes).

11. Уживання слів *Affirm* (для пілотів), *Affirmative* (для диспетчерів), *Negative* замість *yes, no, ok* для вираження згоди та незгоди [1: 65].

12. Використання кодових позначень окремих понять. Наприклад, *QFE* – тиск на рівні аеродрому, *QNH* – тиск, зведений до середнього рівня моря за стандартною атмосферою [1: 65]. Кодові позначення не варто плутати з абревіатурами, оскільки вони є результатом скорочення твірної словосполуки, а

належить до умовних кодів – так званих Q-кодів, – які створено для передавання повідомлень за допомогою абетки Морзе [10: 154].

Таким чином, лексика в англійському авіаційному радіотелефонному дискурсі має свою специфіку: вживання слів кодового алфавіту; явище синонімії та антонімії є обмеженим; відсутність полісемії; специфічне читання цифр; вживання лексики у прямому значенні та великої кількості власних назв; використання кодових позначень окремих понять та абревіатур; вживання спеціальних слів і словосполучень для позначення певних ситуацій та для наголошення на важливості повідомлення. У перспективі особливий інтерес може становити дослідження фонетичних особливостей фразеології радіообміну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кириченко А. Г. Мовні особливості англійського авіаційного радіотелефонного дискурсу / Анна Кириченко // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – 2013. – Випуск 21. – С. 63–68.
2. Мальковская Т. А. Англо-русские соответствия в языковой структуре радиообмена в режиме общения пилот-авиадиспетчер : дис. … канд. филол. наук : 10.02.20 / Т. А. Мальковская. – Пятигорск, 2004. – 163 с.
3. Асмукович І. В. Структурно-синтаксичні особливості авіаційної фахової мови (на матеріалі радіообміну англійською мовою) : [збірник наукових праць міжнародної наукової конференції, (18 жовтня 2012 р., Київ)] / І. В. Асмукович // Мови та літератури в глобалізованому світі : взаємодія та самобутність. – Київ : Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2012. – С. 44–50.
4. Ковтун О. В. Сутність професійно-мовленнєвої діяльності авіаційних операторів / О. В. Ковтун // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2010. – № 51. – С. 3–14.
5. Emery H. Plane English, Plain English / Henry Emery // English Teaching Professional. – 2008. – № 56. – P. 46–47.
6. Mell J. Language training and testing in aviation need to focus on job-specific competencies / Jeremy Mell // ICAO Journal. – 2004. – № 1.– P. 12–14.
7. Mitsutomi M. Fundamental aviation language issues addressed by new proficiency requirements / Marjo Mitsutomi, Kathleen O'Brien // ICAO Journal. – 2004. – N1. – P. 7–9.
8. ICAO Manual of Radiotelephony (Doc 9432 AN / 925) / International Civil Aviation Organization. – Montreal, 2006. – 106 p.
9. Sarmento S. A. Pragmatic Account of Aviation Manuals / Simone Sarmento // English for Specific Purposes World. – 2005. – T.4, N 3 (11). – Режим доступу : http: // esp-world.info.
10. Лебедев С. Б. Основы теоретической подготовки диспетчеров по обеспечению полетов : [учебное пособие]/ С. Б. Лебедев. – Киев, 2005. –796 с.
11. Uplinger Sh. English-language Training for Air Traffic Controllers Must Go Beyond Basic ATC Vocabulary / Shanjn Uplinger // Flight Safety Foundation Airport Operations. – 1997. – Vol. 23, N. 5. – P. 1–5.
12. Ковтун О. В. Лінгводидактична характеристика української авіаційної терміносистеми та авіаційної підмови / О. В. Ковтун // Наука і освіта : [науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України]. – 2009. – №10. – С. 165–169.
13. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства / М. П. Кочерган. – К. : Видавничий центр "Академія", 2000. – 368 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kyrychenko A. G. Movni osoblyvosti angliyskogo aviatsiynogo radiotelefonnogo dyskursu [Language Peculiarities of English Aviation Radiotelephony Discourse] / A. G. Kyrychenko // Visnyk L'vivs'kogo universytetu. Seriya inozemni movy [Lviv University Journal. Series Foreign Languages]. – 2013. − Vypusk 21. − S. 63–68.
2. Malkovskaya T. A. Anglo-russkiye sootvetstviya v yazykovoi strukture radioobmena v rezhyme obshcheniya pilot-aviadispetcher [English-Russian Correspondences in the Language Structure of the Radiotelephony Communication in the Operating Mode a Pilot – an Air Traffic Controller] : dys. … kand. filol. nauk : 10.02.20 / Malkovskaya Tatyana Aleksandrovna. – Pyatigorsk, 2004. – 163 s.
3. Asmukovych I. V. Strukturno-syntaksychni osoblyvosti aviatsiynoyi fakhovoyi movy (na materiali radioobminu angliyskoyu movoyu) [Structural and Syntactical Peculiarities of Aviation English (on the Material of Radiotelephony Communication in English)] : [zbirnyk naukovykh prats' mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi, (18 zhovtnya 2012, Kyiv) / I. V. Asmukovych // Movy ta literatury v globalizovanomu sviti : vzayemodiya ta somobutnist' [Languages and Literatures in the Globalized World : Interaction and Originality]. – Kyiv : Kyiv natsionalnyy universytet im T. Shevchenko, 2012. – S. 44-50.
4. Kovtun O. V. Sutnist' profesiyno-movlennyevoyi diyal'nosti aviatsiynykh operatoriv [Basics of the Aviation Operators' Professional Language Activity] / O. V.Kovtun // Gumanizatsiya navchalno-vykhovnogo protsesu [Humanization of the Educational Process]. – 2010. – № 51. – S. 3–14.
5. Emery H. Plane English, Plain English / Henry Emery // English Teaching Professional. – 2008. – № 56. – P. 46–47.
6. Mell J. Language training and testing in aviation need to focus on job-specific competencies / Jeremy Mell // ICAO Journal. – 2004. – № 1.– P. 12–14.
7. Mitsutomi M. Fundamental aviation language issues addressed by new proficiency requirements / Marjo Mitsutomi, Kathleen O'Brien // ICAO Journal. – 2004. – N1. – P. 7–9.
8. ICAO Manual of Radiotelephony (Doc 9432 AN / 925) / International Civil Aviation Organization. – Montreal, 2006. – 106 p.
9. Sarmento S. A. Pragmatic Account of Aviation Manuals / Simone Sarmento // English for Specific Purposes World. – 2005. – T.4, N 3 (11). – Режим доступу : http: // esp-world.info.
10. Lebedev S. B. Osnovy teoreticheskoy podgotovki dispetchera po obespecheniyu polyotov [Basics of the Air Traffic Controllers' Theoretical Training in Providing Flights] : [ucheb. posob.] / S. B. Lebedev. – Kyiv, 2005. – 796 s.

11. Uplinger Sh. English-language Training for Air Traffic Controllers Must Go Beyond Basic ATC Vocabulary / Shanjn Uplinger // Flight Safety Foundation Airport Operations. – 1997. – Vol. 23, N. 5. – P. 1–5.
12. Kovtun O. V. Lingvodydaktychna kharakterystyka ukrayinskoyi aviatsiynoyi terminosystemy ta aviatsiynoyi pidmovy [Linguistic and Didactic Characteristic of the Ukrainian Aviation System of Terms and Aviation Language] / O. V. Kovtun // Nauka i osvita [Science and Education] : [naukovo-praktychnyy zhurnal Pivdennogo naukovogo Tsentru APN Ukrainy]. – 2009. − №10. – S. 165–169.
13. Kochergan M. P. Vstup do movoznavstva [Introduction into Linguistics] / M. P. Kochergan. – Kyiv : Akademiya, 2000. – 368 s.

Матеріал надійшов до редакції 10.04. 2014 р.

Муравская С. Н. Особенности употребления лексики в английском авиационном радиотелефонном дискурсе.

Данная статья посвящена исследованию специфичных черт употребления лексики в английском авиационном радиотелефонном дискурсе. В процессе исследования были выделены такие особенности: использование слов кодового алфавита; специфическое чтение цифр; ограничение явлений синонимии и антонимии; употребление лексических единиц в прямом значении; отсутствие полисемии; использование большого количества собственных названий и аббревиатур; использование кодовых обозначений отдельных понятий; использование специальных фраз для обозначения определенных ситуаций и акцентирования внимания на важности определенных сообщений. Все приведенные положения подтверждаются соответствующими примерами.

Ключевые слова: *английский авиационный радиотелефонный дискурс, употребление лексики, слово, кодовый алфавит.*

Muravska S. M. Peculiarities of Using Vocabulary Units in the English Aviation Radiotelephony Discourse.

Aviation is a rapidly developing sphere nowadays. Professional communication between a pilot and an air traffic controller is of great importance to provide safety of flights. Radiotelephony communication is a special sphere within the English language with its phonetic, lexical and grammar peculiarities. It is of special interest for linguists due to these specific features. English aviation radiotelephony discourse can be defined as the aviation specialists' communication, the purpose of which is the verbal exchange by means of the English language of the professional information during the flight with the help of the radiotelephony connection. Its main characteristics are the following: concision, clarity, non-ambiguity. According to R. Budagov, a word can be defined as the most important unit of the language which indicates phenomena of reality and a person's psychic life and is understood in the same way by a group of people who speak the same language and historically connected to each other. In the process of the research the following peculiarities have been distinguished: using spelling alphabet; specific reading of numbers; limitation of synonyms and antonyms; using lexical units in their direct meaning; non-availability of polysemy; using a great number of proper names and abbreviations; application of coded identification of certain notions; using special phrases for denomination of certain situations and stressing importance of certain messages. All these findings have been proved with corresponding examples. The conducted research has proved that lexical units possess specific features in the radiotelephony communication. The further research may focus on phonetic peculiarities of the English aviation radiotelephony discourse.

Key words: *English aviation radiotelephony discourse, vocabulary usage, word, spelling alphabet.*